

Оверчук Р. Б.¹,
Квасниця І. М.¹, <https://orcid.org/0000-0003-1718-3301>
Ляшенко О. Р.², <https://orcid.org/0000-0001-2759-9345>

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У ПІДГОТОВЦІ ФУТБОЛЬНОГО ТРЕНЕРА ВІД ТРАДИЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО ІННОВАЦІЙ

¹Хмельницький національний університет

²Київський національний економічний університет імені
Вадима Гетьмана

Анотація. У публікації розглянуто сучасні виклики, що постають перед футбольними тренерами в умовах глобалізації та цифровізації спорту. Визначено основні професійні компетентності тренера, серед яких професійні знання та вміння, комунікативні, психологічні та аналітичні. Особлива увага приділена впровадженню інноваційних технологій, таких як відеоаналіз, GPS-моніторинг, VR- і AR-інструменти, а також застосуванню штучного інтелекту у тренувальному процесі. Підкреслено важливість безперервного навчання, системи ліцензування UEFA та соціальної ролі тренера у вихованні спортсменів.

Annotation. The publication examines the contemporary challenges facing football coaches in the context of globalisation and digitalisation of sport. It identifies the core professional competencies of a coach, including professional knowledge and skills, communication, psychological and analytical skills. Particular attention is paid to the introduction of innovative technologies, such as video analysis, GPS monitoring, VR and AR tools, as well as the use of artificial intelligence in the training process. The importance of continuous learning, the UEFA licensing system and the social role of the coach in the education of athletes is emphasised.

Ключові слова: тренер з футболу, професійні компетентності, цифрові технології, аналітична компетентність.

Keywords: football coach, professional competencies, digital technologies, analytical competence.

Актуальність теми дослідження (постановка проблеми). У сучасному футболі роль тренера має виняткове значення. Він виступає не лише стратегом і тактиком, але й лідером, психологом та організатором командної взаємодії. Від професіоналізму тренера залежить стиль гри команди, ефективність розкриття індивідуального потенціалу спортсмена та досягнення поставлених результатів.

Наразі футбол зазнає впливу глобалізаційних процесів, стрімкого розвитку технологій і нових методик підготовки. Високий рівень конкуренції висуває до тренера вимоги постійного професійного вдосконалення: від глибокого аналізу ігрових ситуацій за допомогою цифрових інструментів до вміння аналізувати великий масив статистичних даних. У цьому контексті особливого значення набувають комунікативні та психологічні компетентності, оскільки ефективне управління командою передбачає формування позитивного мікроклімату та розвиток довіри між гравцями і наставником.

Сучасні виклики підготовки футбольних тренерів полягають у поєднанні традиційних підходів з інноваційними методами навчання та тренувальної роботи. Це вимагає від майбутніх фахівців широкого спектру компетентностей: від класичного розуміння техніки і тактики гри до володіння інструментами цифрової аналітики, методами спортивної психології та сучасними технологіями, таких як відеоаналіз, VR-тренажери та системи штучного інтелекту (ШІ).

Метою статті є аналіз ключових компетентностей, що визначають успішність кар'єри футбольного тренера, а також окреслення напрямів їх трансформації під впливом сучасних викликів і інновацій у спорті.

Матеріали і методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань здійснювався *аналіз і синтез науково-методичної літератури* з питань підготовки фахівців сфери фізичної культури і спорту, зокрема у футболі, а також *порівняння традиційних і сучасних підходів; систематизація даних.*

Результати дослідження. Не викликає сумнів, що сучасний футбольний тренер має володіти широким спектром ігрових схем, моделей та концепцій розвитку гри. Його завдання полягає не лише у виборі оптимальної тактики відповідно до конкретного суперника, а й у формуванні здатності команди швидко адаптуватися до змінних умов перебігу гри. Важливим аспектом є розробка комплексних тренувальних програм, що охоплюють розвиток індивідуальної техніки, групових взаємодій і командної організації. Використання сучасних методів – від моделювання ігрових ситуацій до впровадження відеоаналізу – сприяє підвищенню тактичної гнучкості гравців.

Фундаментальне значення для тренера мають знання з анатомії, фізіології, спортивної медицини та біомеханіки. Планування тренувальних навантажень повинно базуватись на науково обґрунтованих принципах періодизації з урахуванням

вікових й індивідуальних особливостей спортсменів. Сучасний наставник не лише запобігає перевантаженням і травмам, а й забезпечує оптимальні умови для відновлення, використовуючи методи спортивної реабілітації та інструменти моніторингу функціонального стану, такі як пульсометрія, GPS-системи та інших цифрові технології. Це дозволяє підтримувати високий рівень працездатності команди упродовж усього сезону [1].

Психологічна підготовка набуває дедалі вагомішого значення у професійній діяльності тренера. Ефективний наставник виступає мотиватором, який мотивує команду на досягнення цілей, формує впевненість у власних силах та підтримує «командний дух» навіть у складних ігрових і тренувальних ситуаціях. Особливу цінність становить уміння працювати з індивідуальною психологією гравців: допомагати долати страхи, протидіяти стресу та відновлювати впевненість після невдач, поразок. Тренер також виконує роль медіатора у вирішенні конфліктів у колективі та створює атмосферу довіри, у якій кожен спортсмен відчуває свою значущість для команди [3].

Чітке та зрозуміле донесення інформації – ключовий момент успішної реалізації тренерських ідей. Комунікативні здібності тренера проявляються у здатності пояснювати складні тактичні рішення простими словами, у вмінні вести діалог із гравцями різного рівня підготовки та культурного походження. Організаційна складова роботи тренера охоплює планування тренувальних зборів, управління тренерським штабом, взаємодію з лікарями, аналітиками та адміністрацією клубу. Уміння координувати всі ці процеси створює підґрунтя для стабільних результатів команди [2].

На теперішній час в епоху цифрових технологій аналітичні компетентності набувають особливого значення серед професійних умінь футбольного тренера. Вони включають ефективну роботу з відеоаналізом, статистичними даними та інноваційними системами збору інформації, такими як GPS-трекери, платформи спортивної аналітики чи штучний інтелект (ШІ). Це дозволяє об'єктивно оцінювати власну команду та суперників, прогнозувати розвиток подій на полі й формувати стратегічні моделі гри. Поєднання традиційних фахових знань і умінь із сучасними аналітичними підходами створює нову якість управління командою та надає додаткові конкурентні переваги.

Практика провідних клубів і збірних команд світу підтверджує актуальність зазначених тенденцій. Зокрема, **ФК «Манчестер Сіті»** активно застосовує систему великого масиву даних (big data) та ШІ для аналізу ігрових процесів: тренерський штаб обробляє значні масиви статистичної

інформації з метою моделювання ігрових сценаріїв та прогнозування дій суперників. У свою чергу, ФК «Ліверпуль» впровадив використання системи GPS-моніторингу та біомеханічного аналізу, що дозволяє контролювати рівень навантажень гравців, знижувати ризик травматизму і підтримує високий інтенсивний ритм гри.

Суттєву роль у розвитку інноваційної підготовки тренерів відіграють спеціалізовані академії. Зокрема, **DFB-Akademie (Німеччина)** створила освітню платформу з використанням VR-технологій для моделювання ігрових епізодів та проведення інтерактивних тренінгів із психології й комунікації [5]. Подібний підхід реалізується й **академією «Реал Мадрид»**, яка поряд із тактико-технічною підготовкою приділяє увагу розвитку міжкультурної комунікації, лідерських якостей та управлінських компетентностей тренера.

Збірна Франції також демонструє ефективність інтеграції міждисциплінарного підходу: у підготовці використовуються аналітичні центри, у яких дані матчів і тренувань обробляються фахівцями різних галузей – від спортивної науки до інформаційних технологій. Це дозволяє тренерському штабу оперативно коригувати тактику гри й підвищувати ефективність підготовчого процесу.

Таким чином, зарубіжний досвід свідчить, що сучасний футбольний тренер повинен поєднувати педагогічні функції з роллю менеджера даних, здатного інтегрувати у свою практику досягнення спортивної науки та цифрових технологій.

Окремої уваги заслуговує **освітній аспект підготовки футбольних тренерів**. На міжнародному рівні важливу роль відіграє система ліцензування UEFA (Pro, A, B), яка передбачає не лише набуття теоретичних знань, але й постійне підвищення кваліфікації [6]. В Україні поступово впроваджуються стандарти європейської підготовки, проте актуальною проблемою залишається забезпечення доступу до сучасних методичних матеріалів, інноваційних технологій і можливостей стажування у провідних футбольних клубах [4]. Це вимагає від тренерів готовності до **безперервного навчання (lifelong learning)** та відкритості до нових підходів у спорті.

Виконання сучасним футбольним наставником **соціальної місії є не менш важливим аспектом його професійної діяльності**. Тренер впливає на формування особистості спортсмена, виховання моральних і лідерських якостей, а також розвиток командного духу. У глобалізованому спортивному середовищі тренер повинен враховувати культурне різноманіття та адаптувати педагогічні методи відповідно до традиції,

менталітету й цінностей гравців. Це передбачає високий рівень емпатії, компетентності у міжкультурній комунікації та здатності до гнучкого коригування підходів і педагогічних методів у навчально-тренувальному процесі.

Сучасним трендам є й **цифровізація футбольного середовища**. Використання системи великого масиву даних (big data), спеціалізованих платформ спортивної аналітики та штучного інтелекту змінює підходи до тренувального процесу та стратегічного планування. Зокрема, футбольні клуби активно впроваджують VR- та AR-технології для моделювання ігрових ситуацій, що дозволяє відпрацьовувати сценарії матчів у віртуальному середовищі. У перспективі роль тренера трансформуватиметься: він виступатиме як менеджер даних **та інтелектуальний лідер**, який поєднує традиційний досвід із цифровими інноваціями.

Висновки. Сучасний футбол висуває до тренера надзвичайно високі вимоги, поєднуючи потребу в класичних знаннях та навичках із використанням інноваційних підходів і технологій. Ефективний наставник має бути водночас стратегом, педагогом, психологом, організатором і новатором, здатним інтегрувати у свою роботу дані спортивної науки та цифрової аналітики.

Аналіз основних професійних умінь футбольного тренера дає підстави стверджувати, що успішність його діяльності залежить від комплексного розвитку техніко-тактичних, фізіологічних, психологічних, комунікативних та аналітичних компетентностей. Водночас нові виклики зумовлюють необхідність у безперервному навчанні, опануванні цифрових технологій та здатності працювати у міждисциплінарному середовищі.

Важливим є також усвідомлення тренером своєї соціальної ролі – виховання моральних цінностей, формування лідерських якостей у спортсменів та створення атмосфери довіри й взаємоповаги в команді. У поєднанні з інноваційними інструментами підготовки це забезпечує не лише високі спортивні результати, але й сприяє гармонійному розвитку особистості футболіста. Отже, від традицій до інновацій – саме таким є шлях сучасного футбольного тренера, який прагне бути конкурентоспроможним у глобалізованому спортивному просторі.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні ефективності міждисциплінарного підходу в підготовці тренерів. Це дозволить створити модель комплексної підготовки спортивного тренера, здатного адаптуватися до сучасних викликів професійного футболу та підвищувати конкурентоспроможність команд на національному та міжнародному рівнях.

Список літератури.

1. Вертілов, Л., Дяченко, І., Квасниця, І., Грушецька, Н. (2025). Структурно-функціональна модель професійної майстерності тренера. *Академічні візії*, 42, 1–9.
2. Грибан, Г. (2023). Професійно-комунікативна компетентність як одна з вимог формування особистості сучасного тренера. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 3(162), 107–113.
3. Квасниця, І., Квасниця, О., Мозолук, О., Соколова, О., Масалов, К. (2025). Психологічний складник професійної діяльності тренера як чинник ефективної підготовки спортсменів (на прикладі футболу). *Physical Education and Sports*, 1, 66–73.
4. Офіційний сайт Центру футбольної освіти та лідерства. URL: <https://clffu.org.ua/>
5. DFB-Akademie (Germany). URL: <https://www.dfb-akademie.de/>
6. FIFA Training Centre. URL: <https://www.fifatrainingcentre.com/en/game/the-game.php>